

Duh Bosne / The Spirit of Bosnia

Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, *online* časopis

Ciljevi

Urednik

Keith Doubt

Jedna od žrtava rata u Bosni koja se često zna previdjeti jeste njena predanost pluralističkom, tolerantnom, integrirarnom društvu. Njeno nasljeđe, kulturna uvjerenja, društveni običaji i građansko uređenje našli su se pod udarom nerazumnog nasilja i opake propagande, što je Bosni isključilo gotovo svaku mogućnost da održi svoju multikonfesionalnu i osebnju tradiciju. Tone Bringa, autor djela *Biti musliman na bosanski način*, piše: „Ni bošnjački, ni hrvatski ni srpski identitet ne može se u potpunosti razumjeti ako se veže samo sa islamom ili kršćanstvom nego se mora razmatrati u specifičnom bosanskom kontekstu, koji je proizašao iz zajedničke historije i teritorija Bosanaca, kako islamskog, tako i kršćanskog porijekla“ (2002:31). Kada se pažljivo razmotre Bringa-ina navodi, jasno je da je multikulturalnost pogrešan naziv za tumačenje bosanskog nasljeđa. U Bosni se nije radilo o koegzistenciji različitih kultura, niti se radilo o tome da su one postojale neovisno jedna o drugoj. Naime, radilo se o jedinstvenoj kulturi koja je obuhvatala sve njene etnicitete i učinila različite vjere, kršćanstvo, judaizam i islam, kulturološki međuovisnim.

Uvaženi naučnici kao što su Ivo Banac, Tone Bringa, Robert Donia, John Fine, Ivan Lovrenović, Rusmir Mahmutćehajić, Noel Malcolm i drugi uvjerljivo svjedoče o postojanju žive, plemenite bosanske tradicije na historijskom, kulturološkom i političkom planu.

Ova tradicija se, međutim, ili previđa zbog pogrešno navođenog ili nedovoljnog obrazovanja ili se negira radi suprotstavljenih političkih ciljeva, bilo domaćih ili međunarodnih. Ono što Rusmir Mahmutćehajić naziva poricanjem Bosne javlja se ne samo u politici nego i u akademskim raspravama. Ovo nepriznavanje Bosne, ovo neshvatanje suštine Bosne uobičajeno je u obrazovnim krugovima.

Kao što Andras Riedlmayer iznosi u svom radu, rat protiv Bosne vođen je sa zlom namjerom da se što temeljitije iskorijene dokazi o postojanju bosanskog nasljeđa. Ta namjera nije bila samo uništenje bosanskih zajednica (sela, malih i velikih gradova), nego i materijalnih dokaza kulture, poput biblioteka, džamija, crkava, mostova i škola, kao svjedoka bosanske baštine. Ono što se dogodilo u Bosni nije bio samo genocid, namjerno razaranje zajednice ili skupine ljudi unutar društva, nego se to može opisati i kao sociocid, ubijanje naprednog, kompleksnog, prosvjetljenog društva s namjerom da bude zamijenjeno jednim nazadnim, primitivnim i zadržanim društvom (Doubt 2003).

Ivo Banac primjećuje slijedeće:

Kad bi Bosna bila kolektivitet odvojenih entiteta, onda bi ona bila mini Jugoslavija. Ali ona to nije. Bosna je historijski entitet koji ima svoj vlastiti identitet i vlastitu historiju...Ja Bosnu vidim prvenstveno kao društvo koje funkcioniše, što Jugoslavija nije nikada bila. Moje je pitanje kako se jedan komplicirani i kompleksni entitet kao što je Bosna i Hercegovina može održati na okupu? (1993:138-39)

Cilj ovog časopisa, Duh Bosne, jeste da se ovim pitanjem koje postavlja Banac pozabavi otvoreno i kritički. Naslanjajući se na discipline antropologije, historije, književne kritike, politologije, sociologije i teologije, časopis postavlja pitanje šta je to u jeruzalemskoj konfiguraciji vjera u Bosni - katoličanstva, pravoslavlja, judaizma i islama - što ju je izložilo udaru nacionalizma njenih susjeda. Šta je to u bosanskoj enigmatičnoj mješavini epoha, uključujući i posebno značajan srednjovjekovni period od 13. do 15. vijeka, Otomansko carstvo počevši od 15. vijeka, Austro-Ugarsku monarhiju tokom 19.vijeka, i komunističku Jugoslaviju u 20. vijeku—šta je to što ju je, suočenu sa stvaranjem nacionalne države usmjerene ka monolitnoj nacionalnoj pripadnosti, učinilo nesposobnom da se odbrani? Ako se ima na umu principijelan i progresivan karakter bosanskog nasljeđa, rječito opisan u radovima mnogih naučnika, moglo bi se očekivati da bi Bosna bila posljednje mjesto gdje bi moglo doći do etničkog čišćenja sa takvom okrutnošću i sadizmom. U bivšoj Jugoslaviji, Bosna je cijeloj državi služila za primjer građanskog društva. Dok su Hrvatska i Srbija nastojale izgraditi nacionalne države suprotne modelu građanskog poretka, zdraviji i progresivniji model stvoren u Bosni postao je prijatnija njenim susjedima.

Tragedija Bosne nakon rata je što uprkos činjenici da ima trans-etničku historiju i kulturu, danas postoji tek nekolicina održivih, odnosno funkcionalnih trans-etničkih institucija koje bi podržale, uvažavale i održavale njenu tradiciju i kulturu. Predstavnici međunarodne zajednice,

koji rade u Bosni, pristupaju Bosni na površan, instrumentalan i šablonski način, što Bosni kao društvu otežava ponovnu uspostavu trans-etničkih institucija koje su joj neophodne, a to dovodi do ugroženosti bosanske trans-etničke tradicije, kulture i historije.

Zadatak ovog časopisa je da pokuša što je moguće bolje razriješiti ovaj problem. Težnja nam je da se u časopisu objavljuju značajni i provokativni radovi u kojima se navode činjenice koje pobijaju naučene stavove bosanskih neprijatelja i argumente nezgodne za ideologije koje krivo predstavljaju i koje uništavaju Bosnu. U prvom broju, objavljujemo dva djela uvažениh klasika bosanske književnosti, „Mostove“ Ive Andrića i „Hižu u Milama“ Maka Dizdara.

Metaforički, oba ova rada snažno dočaravaju bosanski duh. Zatim slijedi poznat ali ranije nepreveden esej, „Bosanski duh u književnosti – Šta je to?“ od Muhameda Filipovića, objavljen prvi put 1967. godine. Također, u ovom broju su dva oštra politička eseja o trenutnoj situaciji u Bosni, jedan pod nazivom „Bosna nakon Dejtona“ Rusmira Mahmutćejahića i drugi „Hipokrizija demokracije“ Svjetlane Broz. Ovaj broj također donosi nekoliko novih prevoda pjesama Maka Dizdara, jednog od najznačajnijih bosanskih pisaca dvadesetog vijeka.

S ovim radovima predstavlja se prvo izdanje . Časopis je dvojezičan; tekstovi će biti objavljeni na bosanskom i engleskom jeziku. Slijedeći primjer Noela Malcom-a i drugih, Bosna se koristi kao odrednica za cijeli teritorij Bosne i Hercegovine. Sljedeći navod Ivan Lovrenovića objašnjava istorijske i filozofske razloge za ovakvu odluku:

Ako je Bosna naziv za bilo koju vrstu identiteta, njen sadržaj nije matematički zbir nacija ili nacionalnih kultura, niti je njihovo utapljanje u novu (supra) nacionalnu konstrukciju. Njen sadržaj leži u permanentnoj kulturnoj interakciji. Naziv *bosanski* nije termin koji određuje nacionalnu pripadnost, niti samo regionalnu ili teritorijalnu. To je naziv za *civilizacijski proces* kojeg smo opisali, nešto što kroz sve historijske promjene i političke suprotnosti traje jedan cijeli milenij, do jednakog stepena praktičanog u svakodnevnom životu sa jednakom živošću u svakom. U ovom procesu interakcije kao *konstanti* (njeno ime je Bosna), nacionalne kulture učestvuju kao varijable, zadržavajući svoje specifične identitete i izlažući se konstantnom kulturno-stvaralačkom odnosu *primanja* i *davanja*. U praksi, svaka nacionalna kultura u Bosni je oboje, i ono što je imenom i nešto mnogo više. (2001:227-28)

Bibliografija

- Banac, Ivo. 1993. "Odvajajući historiju od mita: Intervju sa Ivom Bancem," u *Zašto Bosna: Pisani radovi o balkanskom ratu*, Priredili Rabia Ali i Lawrence Lifschultz. Stony Creek, Conn: Pamphleteer's Press.
- Bringa, Tone. 1995. *Biti musliman na bosanski način: Identitet i zajednica u selu Centralne Bosne*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Doubt, Keith. 2003. *Sociologija nakon Bosne*. Sarajevo, BiH: Buybook
- Lovrenović, Ivan. 2001. *Bosna: Kultura historije* London, England: Saqi Books.
- Malcolm, Noel. 1996. *Bosnia: Kratka historija*. Washington Square, N.Y.: New York University Press.
- Riedlmayer, Andras. 1994. *Ubijajuća sjećanja [Video Recording]: Bosansko kulturno nasljeđe i njegovo razaranje*. Haverford, PA: Community of Bosnia Foundation.

Translated by Ermina Porča and Amela Kurtović